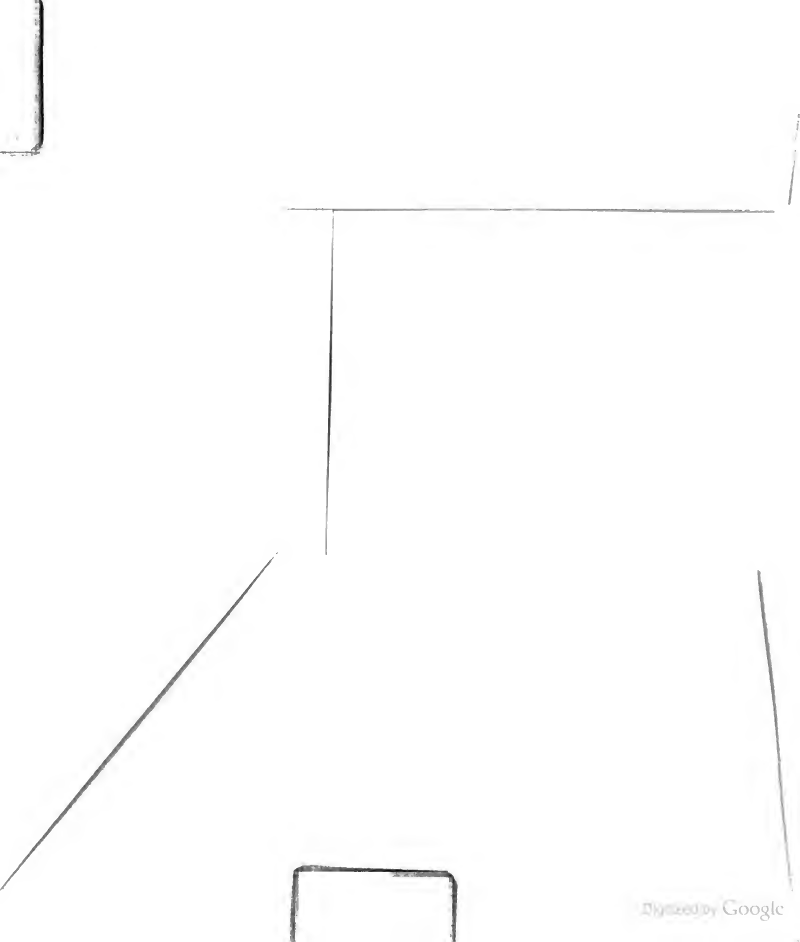
JOH. CONRADI FUESLINI ... DISSERTATIO DE ALEXIADE ANNÆ COMNENÆ. QUA GRÆCARUM...

Johann Conrad Füssli

JOH. CONRADI FUESLINI

CAP. VITOD. CAMERARII

DISSERTATIO

DE

ALEXIADE ANNÆ COMNENÆ.

QUA

GRÆCARUM LITTERARUM CULTORES
ET PROFESSORES AD NOVAM HUIUS LIBRI
EDITIONEM CURANDAM ET PUBLICANDAM
EXSTIMULANTUR.

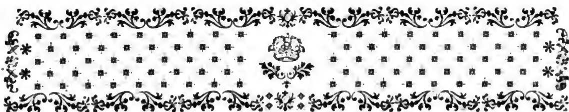
THURICI

APUD HEIDEGGERUM ET SOCIOS.

M DCC LXVI.

PETRUS POSSINUS Tolosanus, e societate Jesu, vir doctus & de græcis litteris bene meritus, ante centum & qui excedunt, annos in epistola dedicatoria editioni ALEXIADOS parisinæ præfixa de Typographis, qui tot libros græcorum impressos evulgarunt, ALDIS & FROBENIIS questus est, quod de ALEXIADE luci reddenda non cogitaverint. Sed quid opus fuit de Typographis queri, cum litterarum professoribus & restauratoribus potius tribuendum esse videatur, quod librum eximio dicendi genere nitentem & rerum scitu utilium copia abundantem, cujus auctorem JOAN. ZONARAS linguam ἀκριβῶς ἀττικίζουσαν & mentem πρὸς ὕψος θεωρημάτων ὀξύτατον habere prædicavit, ducentis fere annis ab artis imprimendi inventione abjectum & tenebris obrutum esse passi sint? POSSINI igitur studio & industriæ tribuendum est, quod hic liber in lucem protractus bonarum litterarum, imprimis historiarum studiosis innotuerit, ejus enim opera anno MDCLI. Parisiis ex Typographia regia splendide typis æneis descriptus prodiit. Ast quanticunque viri hujus industria, quam in ALEXIADE collocavit, facienda sit, hujus tamen usus debilitatus ac pene labefactatus est. Primo enim rarissime prostat liber, deinde magno pretio ve-

 nit,

nit, tandem illi infunt nævi, qui, ut emendentur & ALEXIAS legentibus utilior reddatur, novam curam, novum laborem poftulant. Translatio POSSINI, quam docta, quam eloquens, quamque latina fit, mentem tamen fcriptoris non femper affecuta eft, ejusque verba excedens alienis quandoque opinionibus intrufis tumet. Hanc ob caufam demiratus fum, poft POSSINUM neminem eruditorum, non dicam in Gallia, Italiave, fed in Batavia, quæ GRONOVIOS, GRÆVIOS, HAVERCAMPIOS aliosque litteraturæ græcanicæ laude florentes viros aluit, neque in Germania, quæ batavorum æmulos felices protulit, repertum fuiffe, qui huic libro emendando & in commodum lectorum publicando operam dediffet. Cum igitur animum meum cogitatio fubierit, *Exftimulationem* fcribere, qua viri huic labori fubeundo pares novæ ALEXIADOS editionis procurandæ cupidine incendantur, oratorum, qui dicendorum partes enumerant, morem imitabor, & quid in hac exftimulatione præftiturus fim, enarrabo. Primo de rebus, quas illuftriffima fœmina ANNA COMNENA Alexiade complexa eft, referam, deinde libri fata exponam, denique quid in nova ejus editione meo judicio elaborandum fit, docebo.

Hiftoriæ præcipuæ dotes funt, ut veritati lucem accendat & virtuti viam commonftret, liber hiftoricus igitur eo gravior & utilior erit, quo res majoris momenti funt, quas complectitur. Res autem & a tempore, quo gefta funt, & ab auctoribus, a quibus provenerunt, & ab eventibus, quos pepererunt, momentum accipiunt. Nonnunquam fcriptoris nomen eis aliquam auctoritatem conciliat. Quodcunque horum refpicias lector! aliquid fenties, quod cupiditatem tuam accendat. Ut ab auctore incipiam, hic

hic fuit fœmina, ſed fœmina, cujus nomen inter eruditas mulieres emi-net, ut inter viburna cupreſſus. Primo ob generis ſplendorem, fuit enim *Porphyrogenita*, hoc eſt, a patre, poſtquam imperii faſtigium nactus fuerat, procreata, & NICEPHORO meliſſeno cæſari matrimonio juncta: deinde ob ſcientiarum varietatem, fuit enim philoſophicarum & theologicarum rerum ſcientia imbuta, cum ſacris litteris earumque commentatoribus PLATONIS & ARISTOTELIS lectionem jungens. Hiſtoriam, quam XV. libris comprehendit, ALEXIADEM inſcripſit, in laudem & honorem parentis, imperatoris ALEXII ex COMNENORUM gente oriundi, cujus res geſtas illuſtravit. Incipit ab anno MLXIX. quo idem ille parens ejus ROMANO DIOGENE imperante militiæ rudimenta poſuit. Definit in anno MCXIIX. quo vita defunctus fuit. Imperio græcorum annis XXXVII. præfuit, nempe ab anno MLXXXI. Quæ interea temporis acta ſunt, tum Jurium conſultis, tum rerum publicarum ſtatoribus, tum res eccleſiaſticas expiſcantibus, tum omnibus hiſtoriarum curioſis maxime obſervanda ſunt. ALEXIUS ad imperii culmen pervenit, cum illud undique premi ceperat. Bella geſſit cum Turcis & cum Scytis his, qui *Alani* & *Comani* dicti fuere. Omnium maxime illum ROBERTUS GUISCARDUS Apuliæ dux vexavit, quem GREGORIUS VII. pontifex romanus, qua potuit, ope ſuſtentavit. Qui hiſtoriam primis tantum labris guſtarunt, ſciunt horum ætate floruiſſe HENRICUM IV. in occidente imperii gubernacula regentem, cui cum GREGORIO odia bellaque ad internecionem usque, interceſſerunt. COMNENA horum omnium mentionem injecit, ſed nemo mirabitur, ſi talia quandoque referat, quæ illorum memoriam obſcurent. Hanc ob

 cauſam

caufam latinis fcriptoribus male audit, fed propterea hiftoria ab illa fcripta non manibus ejicienda eft. Fieri potuit, ut veris mifcuerit falfa, etiam accidere potuit, quod odio, iræ, aliisque animi commotionibus nimium indulferit, fed qui fcriptores ab his nævis immunes funt? Nonne latinis idem exprobrandum venit, quod partibus fuis faverint, & ex lubidine multa vel affirmaverint, vel negaverint, vel etiam filentio prætererint. Veritatis amans lector omnes legit, eosque comparat & quæcunque narrantur, limat floriferis ut apes in faltibus. ALEXIADOS libri magnam partem complectuntur bellum primum pro recuperanda terra fancta contra Turcas geftum, cujus dux GOTEFRIDUS bullionæus fuit, quem regem Hierofolymorum crearunt. Vulgo notum eft, græcis, imprimis ALEXIO crimini verti, quod celtas, ita enim ANNA omnes vocat, qui ultra mare adriaticum ad columnas herculeas usque habitarunt, & contra Turcas in orientem profecti funt, multis modis circumvenerint. Sed operæ pretium erit legiffe, quæ in ALEXIADE hac de expeditione narrantur, quo omnium rerum circumftantiis comparatis certius judicium ferre poffimus. ANNA illam libro X. defcripfit & caufam ejus feu originem a PETRO monacho, quem a veftitu κουκούπετρον appellat, repetit. Deinde magnam Europæ commotionem, „quæ, ut ait, univerfa inopinato „exurgens convulfis fedibus tumultuofo curfu fe in Afiam transtulit,„ memorat. Hujus ævi homines omnis generis fuperftitione non folum imbuti, fed capti fuere. ANNA ab hoc vitio non libera fuit. Locuftarum, quæ paulo ante græciam infeftarunt, multitudinem invafionis iftius trifte omen fuiffe exiftimavit. De cometis ex opinione, quæ longis adhuc poft eam fecculis mundum fafcinavit, & omnia terriculamentis implevit, judicavit.

Sed

Sed hæc rerum geſtarum veritati nihil detrahunt. Hiſtoriæ cultores, fata hominum regnorumque ſcire cupientes, quid in pace & bello geſtum, qua ratione, quove conſilio quidvis geſtum ſit, diſcere cupiunt. Rerum eventus, horumque viciſſitudines illos delectant, inſtruunt & ad præclare facta imitanda inſtigant. Ex hoc apparet, quantum ſcriptores, qui ſui temporis geſta, vel quæ paulo ante ſe acta ſunt, litteris mandant, præſtent iis, qui res longis ſeculis ante factas commentantur. ANNA patris ſui hiſtoriam, quam ſcire potuit, compoſuit, ergo quæ ab illa narrantur, magni facienda & fide digna habenda ſunt, ſcire enim potuit, quæ ſcripſit. Hac de re CAROLUM DU-FRESNE, cangii dominum loquentem inducam. Laudatiſſimus hic vir in præfatione ad CINNAMI hiſtoriam ab ipſo editam NICEPHORI cæſaris, ut & ANNÆ ejus uxoris opera celebrat. „Hiſtoriam, inquit, a conjuge BRYENNIO (hic idem eſt „NICEPHORUS) exaratam proſecuta eſt ANNA COMNENA „CÆSARISSA, eique ALEXIADIS appellationem indidit, quam „quidem acri profecto ſupra ſexum judicio ac ſingulari elegantia conſcripſit. „ALEXIO autem imperante e gallia Normanni in illius principatu, to„toque græcorum imperio, cum in Italia, atque adeo in Dalmatia, præcla„ris patratis facinoribus plurimum inclaruerunt, tum vero potiſſime Franci, „cum iis GOTEFRIDO duce in palæſtinam properantibus ALEXIUS „obſtitit, qui non ſemel cum ingenti ſuorum ſtrage repulſus eſt. Rebus „proinde ipſis, quas cum laude deſcripſit & variis utrinque cum Imperato„re vafro initis fœderibus interfuit, * oculisque ipſis pleroſque uſurpavit „ex

* In prima hac belli expeditione ANNA minor natu fuit, propterea que rebus tractandis ipſa intereſſe non potuit. Sed libro XIV. *Alexiados* teſtatur: ſe commentariis virorum fide digniſſimorum, qui patris militiam hoc tempore ſecuti ſint, uſam eſſe.

„ex inclytis illis ducibus ac belli fulminibus, quorum appulſu oriens totus „cohorruit. Quin & ſingulorum notavit nomina, dignitatem generis & „quæ gerebant munera deſignavit &c.„ ALEXIUM vafritiei inſimulat cangii dominus, ſed præterit rationes, quæ imperatorem græcorum vafrum eſſe coegerunt. Has paucis exponam. ANNA celtas omnes, imprimis francicos ita depingit, ut ALEXIUS merito ſibi ab ipſis cavere debuerit. Inter latinorum, ita omnes vocat, qui eccleſiæ romanæ ſtatuta ſecuti ſunt, duces BAIMUNDUS ROBERTI filius claruit, qui patrem odio in ALEXIUM æquavit. Ab hoc imperatoris animum alienum fuiſſe nemo mirabitur. Præterea europæi principes omnes incredibili arrogantia inflati græcos a pontifice romano hæreſis nomine infamatos deſpexerunt, quid quod? oderunt, ipſum Imperatorem contemtim tractarunt. Quam igitur animi ſinceritatem, quam conſilii atque auxilii promtitudinem ab eo exſpectare potuerunt? Faſtus illorum exemplo ſit epiſtola HUGONIS regis gallorum fratris ad ALEXIUM miſſa, quæ his verbis concepta fuit: * „Scias Imperator! me eſſe regem regum & majorem cunctis, qui „ſub cœlo ſunt. Itaque ſimul iſtuc advenerim, par eſt excipi me a te „magnifice ac prout nobilitati meæ conſentaneum eſt.„ Aliud exemplum ſit oratio, quam ejusdem legati coram Dyrrhachii ** duce habuerunt. „Notum tibi ſit o dux! inquiebant, dominum noſtrum Hugonem quam„primum huc trajecturum ſumto nuper Romæ aureo vexillo S. Petri. „Scias porro, ipſum eſſe ſummum ducem francicæ militiæ univerſæ. Para „igitur te ad eum exercitumque ejus pro dignitate ipſius excipiendum, „memi-

* *Alexiadis* Lib. X.

** Dyrrhachium urbs Siciliæ fuit.

„meminerisque occurſum illi debitum reddere.„ Plura non addam. Lector ipſe ex his de latinorum natura & indole, anque tales homines græcis grati acceptique hoſpites eſſe potuerint, judicet.

Alius, quem Lectores ex ALEXIADE capturi ſunt, fructus in rerum eccleſiaſticarum cognitione conſiſtit. De diſſenſione, quæ religionis cauſa græcos inter latinosve interceſſit, non diſſeram, ea enim notior eſt, quam ut eam hic deſcribi neceſſe ſit, neque ANNÆ mens fuit, hujus diſſenſionis rationem explicare, quanquam auctor * *Bibliothecæ illuſtrium fœminarum, quæ ſcriptis claruerunt* memoriæ prodiderit: *Anna ſcripſit Alexiada h. e. hiſtoriam eccleſiæ conſtantinopolitanæ & controverſiarum religionis in orientalibus eccleſiis motarum.* Hoc a conſilio ejus ſcribendi valde alienum fuit. Majoris momenti eſt, quod ex hac hiſtoria de ſtatu religionis chriſtianæ hujus ævi cognoſcitur, nempe illam tam in oriente, quam occidente frivolis & ſuperſtitioſis opinionibus inquinatam fuiſſe: HUGONEM regis francici fratrem vexillo aureo S. Petri inſtructum in bellum adverſus Turcas profectum fuiſſe intelleximus, quo fretus hoſtes vincere ſperavit. ALEXIUS imperator adverſus Scytas pugnans in prima acie ſtetit pallium Mariæ Virginis in vexilli militaris uſum explicatum altera manu tenens. Pallium hoc τὸ τῆς λόγου μητρὸς ὠμόφορον vocatur, ex quo intelligimus, græcos non ſatis habuiſſe, ſi quis ſtatuerit, Mariam Chriſtum hominem Spiritu S. eam imprægnante utero concepiſſe atque peperiſſe, ſed etiam dicere debuit, illam τοῦ λόγου matrem fuiſſe, quæ quidem ſententia conciliorum decretis nititur, nam Mariam Θεοτόκον appellari placuit, aſt hoc adverſariis religionem cavillandi, eique obtrectandi occaſionem præbuit. Neuter iſtorum

 princi-

* LUDOVICUS JACOB a S. Carolo cabilonenſis.

principum vexillo adjutus fuit. HUGO naufragio pæne fubmerfus fuit. ALEXIUS fe figno omiffo in fugam dedit. Alibi mentio fit mucronis, quo latus Chrifti perfoffum fuit. Hunc ex juvenibus principibus GAURAS quidam facris adytis perforatis furatus eft. Ergo occidentale imperium de hujus mucronis poffeffione non folum gloriatur, orientale non minus tale κειμήλιον fe habere lætatum fuit. BASILIUS, bogomilorum caput, in vincula conjectus fuit. Hunc diabolus ira incenfus, quod myfteria pravæ religionis imperatori revelaverit, lapidibus miffis obruiffe perhibetur. Hoc non folum imperatori argumento fuit, BASILIUM hærefeos reum effe, fed ejus filia, cujus ingenium bonis artibus expolitum fuit, hujus rei memoriam litteris confervavit, ut doceamur, quanta fuperftitionis vis & in viris & in fœminis fuerit. Forte ecclefiafticæ hiftoriæ amatoribus imprimis gratum erit percipere, quæ de Hæreticis ab ANNA prodita funt. ALEXII tempore homines detecti fuere, qui e Manichæorum fecta pullularunt, & mox PAULICIANI, mox MASSILIANI, mox novo nomine BOGOMILI appellantur. Poftremi ex prioribus, qui in Thracia viguerunt & non folum urbes, fed etiam caftra habitarunt, prodiiffe videntur. Placita fua clandeftine Conftantinopoli & hic viciniæ fparfere, fuos APOSTOLOS feu emiffarios habuere, etiam mulierum opera ufi funt, quas DIACONISSAS nominarunt, imagines, imprimis cruces afpernati funt, facras ædes dæmonum templa effe dixerunt, Sacramenta rejecerunt, de Chrifti naturis perverfe fenferunt, & theologiam chriftianam prorfus inverterunt, cæterum pie cafteque viventes. Hos ALEXIUS non clementius tractavit, quam ethnici imperatores primos chriftianos, igne in illos furens. Attamen hærefin non extirpavit, contra

illa

illa in totam Europam evagata CATHAROS, PATARENOS, PUBLICANOS, CIRCUMCISOS, cujus nominis rationem nuper in singulari dissertatione de *circumcisis seculi XIII. hæreticis* investigavi, præterque hæc alia sectariorum nomina & consortia peperit. Nomina quidem diversa sunt, sed homines iis insigniti eadem senserunt & docuerunt.

Inter protestantium religioni addictos viri eruditi exorti sunt, qui hæreticos tam prave de Deo rebusque divinis statuisse negarunt, pontificum romanorum sectatores criminantes, quod ipsis falsa imputaverint. Sed ALEXIUS in græca, non romana ecclesia satus atque educatus pontificem romanum non sectatus est. Filia ejus ANNA COMNENA & EUTHYMIUS Zigadenus, cui imperator id muneris imposuit, ut in *Panoplia dogmatica* errores hæreticorum exponeret & convelleret, romanenses sectati non sunt. Hi tamen BOGOMILIS opiniones tribuunt, quæ manichæorum placitis convenientissima sunt. Præterea imperator non pro lubitu cum iis egit, sed concilium omnium ordinum proceribus, quibus etiam militiæ præfecti adjuncti fuere, convocatis habuit. Coram his BASILIUS sententias suas enumeravit, prout coram imperatore & ejus fratre ISACIO solis fecerat. An hi omnes vera in falsa pervertisse atque misero homini alia, quam ipse professus erat, affinxisse censendi sunt? Si quis ita judicare velit, non sincera historia hæreticorum in mundo invenienda esset. INQUISITORIBUS hæreticæ pravitatis, uti vocantur, non tribuendum est, quod errores finxerint & hæreseos suspectis opiniones, quas nunquam habuerunt, adscripserint, sed hoc ipsis vitio vertitur, quod homines ob doctrinas, quas fideliter didicerunt & pro veris habuerunt, quasve mutare illorum arbitrii non fuit, capitis damnaverint.

Latini ſcriptores ALEXIUM unanimi conſenſu & ſimulandi atque diſſimulandi arte exercitatiſſimum fuiſſe tradunt. GUILIELMUS Tyrius expreſſis verbis dicit: * *Nequam fuit & vir ſubdolus*, porro: *Quidquid loquebatur, dolus erat & circumventio.* Hæc ejus indoles fuiſſe videtur, quidquid filia ejus commemoret, eum ſupra modum laudibus extollens & *decimum tertium Apoſtolorum* fuiſſe ſcribens. ** In aula, in eccleſia, in bello, in hæreticorum examinibus arte uſus eſt. Si dolo vel fraude hoſtem circumvenire potuit, nunquam aperto prælio certavit. Ex BASILIO, quid de religionis capitibus ſentiret, diſcere cupiens, ſe ejus doctrinam vitamque probare & ejus ſcholarem fieri velle ſimulavit, quod imperatore indignum fuit. In græcis omnibus hoc tempore magna levitas animique inconſtantia obſervatur. Nihil ſtabile apud illos, ipſe thronus varius & mutabilis fuit. Ab anno MLIV usque ad annum MLXXXI intra triginta annos imperatores octo hinc inde agitati fortunæ incopſtantiam experti ſunt. MICHAEL DUCAS ſucceſſit DIOGENI, qui in Turcarum poteſtatem pervenit, atque ab iis occulis privatus fuit. NICEPHORUS BOTONIATES ſibi Ducæ uxore juncta ipſum monaſticam vitam agere coegit. ALEXIUS COMNENUS Botoniate regno depulſo ipſe thronum ejus conſcendit. Sed antequam ad hoc faſtigium elatus fuit, ipſe inſidias habuit, quæ illo imperatore non ceſſarunt, ſed illum alto jactarunt & undis. Adverſarii, quos inter ſubditos habuit, eo audaciæ proceſſerunt, ut & AUGUSTUM & AUGUSTAM libellis famoſis laceſſere non abſtinuerint. Hæc de græcorum vitiis dicta ſunto. Quod ſi nos ad latinos

* De *bello ſacro* Libro II. c. 5.

** Libro XV.

latinos convertamus, ad GREGORIUM VII. papam, ad HEINRICUM IV. imperatorem, ad ROBERTUM ducem, qui, quamvis peregrinus in Italia fuerit, ſibi tamen principatum in græcorum ditionibus paraverat, ad BAIMUNDUM filium ejus, ad PRINCIPES denique qui ſacræ militiæ præfuerunt, pauca laude digna, contra vitiorum & ſcelerum omnia plena invenienius, ut chriſtianorum conditio nullo tempore fœdior triſtiorque apparuerit.

Ex ſcientiarum diſciplinis *grammatica*, *rhetorica*, *logica*, quæ ex Ariſtotelis *organo* diſcebatur, & *poeſis* in græcia floruerunt. His ſacra dogmata ſeu *Theologiæ ſtudium* adjunxerunt, quæ quidem maximam partem ex S. Scriptura hauſta, erroribus & præjudiciis conſpurcata fuit. Latini easdem diſciplinas perſecuti ſunt, ſed paulo ſegniores græcis fuere. ANNA COMNENA multos ætatis ſuæ viros eloquentia anteceſſit, quod lectioni Platonis & Platonicorum attribuo, res quasvis, nomina, dignitates aulicas, civiles & militares exprimentia, oppida, caſtra, inſtrumenta, machinas bellicas, & præter alia ignem, qui græcus dicitur, quia græcorum inventum fuit, quemque ipſa libro XI. πεμπόμενον πῦρ appellavit, verbis aptis & claris deſcripſit. In virtutibus extollendis & vitiis culpandis facundiſſima eſt, quæ omnia illius ingenio adſcribenda ſunt. Hac re ſine dubio factum eſt, quod ingenioſiſſimus noſtri ævi ſcriptor eam Q. CURTIO comparaverit. * In ALEXII laudibus ponendum eſt; quod miſericordia erga pauperes uſus fuerit. Pueros parentibus orbatos conquiſivit, quos partim conſangui-

* VIGNEUL MARVILLE *Melanges d'Hiſt. & de Litterature T. III. p.* 36. L'Alexiade d'Anne Comnene a ſon merite particulier. C'eſt une hiſtoire polie & qui va de pair avec l'hiſtoire d'Alexandre le grand ecrite par Quinte Curce.

neis pecunia data commendavit, partim per monaſteria diſtribuit, quo liberaliter inſtituerentur. Tandem in ipſa urbe regia Orphanotrophium, quod non orphanis tantum, ſed omnis generis miſeris ægrotisque inſerviret, exſtruxit, ut magnitudine, pulchritudine & commoditate arcem æquipararet. Antequam hanc diſſertationis meæ partem finiam, duo adhuc in medium proferenda duco. Primum eſt GER. JOAN. VOSSII de ALEXIADE judicium, alterum erit judicium meum de JAC. GRETSERI, e ſocietate Jeſu, Ingolſtadenſis ſcripto ALEXIADI oppoſito. VOSSIUS libro *de hiſtoricis græcis* c. XXVIII. de ANNA COMNENA ſcriptum reliquit: „Multa de parente ſuo longe aliter narrat, quam latini ſolent, qui „omnes prope, ſi unum excipias Albertum, canonicum aquenſem, cæſa„rem eum deſcribunt, tanquam hominem fraudulentum ac perfidum. Sed „ſatis veriſimile eſt, tum latinos ſuo erga græcum imperatorem odio, tum „filiam Comnenam amori erga patrem ſuo aliquanto amplius indulſiſſe, „quam per leges hiſtoriæ liceret.„ Hæc viri clariſſimi verba ideo hoc loco adſcripſi, quia judicium meum apprime confirmant. GRETSERUS *refutationem alogiarum Annæ Comnenæ contra Gregorium VII. papam Ingolſtadii an.* 1611. 4. edidit. Hunc librum non ad manus habeo, ſed ex ipſa ALEXIADE eliciam, quas alogias ſtrenuiſſimus hic romani pontificis ſatelles reperierit. Forte prima & omnium maxima ipſi viſa eſt, latinos riſui fuiſſe ANNÆ, quod epiſcopum romanum πρῶτον ἀρχιερέα καὶ προκαθήμενον τῆς οἰκουμένης ἁπάσης habeant, cum ex ejus ſententia ſceptris e veteri Roma Conſtantinopolim translatis etiam τῶν θρόνων ἀρχιερατικὴ τάξις illuc traducta ſit. Deinde ſine dubio illum male habuit, quod COMNENA ſcripſerit: „Legatos HENRICI IV. imperatoris a GREGO-

„RIO

„RIO VII. pontifice contra omnem humanitatem tractatos fuisse, ita ut „nefas esse putaverit narrare, quomodo hanc barbariem commiserit.„ Puduit mulierem referre, legatos a summo pontifice & Christi, uti habetur, vicario spadones remissos fuisse. Verum est, hoc a nullo scriptore, neque a BENNONE cardinali, qui infensissimo erga GREGORIUM fuit animo, illumque multorum scelerum insimulavit, probro datum fuisse. Sed fuere multa alia, quæ in ipso vituperata sunt. Quid Conossæ actum sit, neminem fugit, nisi qui historiæ ignorantissimus sit. Ex his facile intellectu est, quæ vir iste rationi contraria esse duxerit. Hujusmodi homines, quod præjudicatis suis opinionibus conveniens est, rationem vocant, quodque ipsis adversatur, ἀλογίαν habent.

ANNA COMNENA, uti dictum est, BRYENNIO, quem ALEXIUS ad dignitatem cæsaris evexerat, nupsit. In præfatione corporis ejus proceritatem & pulchritudinem, nec non animi dotes maximopere celebrat. Hic BRYENNIUS soceri sui res gestas IRENÆ augustæ precibus inductus perscribere suscepit, sed vix illis, quæ in adolescentia ejus acta fuerant, perfectis, mors illum occupavit. Ejus igitur vidua, quæ incredibili parentis amore flagravit, illiusque memoriam immortalitati consecrari cupiit, præterea dolorem ex mariti obitu conceptum suavissimi laboris negotio lenitura ALEXIADEM litteris expolire in animum instituit, illamque haud invita Minerva anno MCXLVIII. ætatis suæ sexagesimo quinto, nam MLXXXIII. in lucem edita fuit, ad finem perduxit. Non est dubium, quin historiæ hujus volumen, tum ob rerum in ea comprehensarum gravitatem, tum ob scribentis auctoritatem, a pluribus descriptum & in bibliothecis conservatum fuerit. Sed ad populos, qui Latini

Latini dicti sunt, quinque tantum, quantum scio, exempla pervenerunt, quorum duo in tenebris projecta latent, reliqua vero manca & mutila reperiuntur. Editiones typis expressæ tres factæ sunt. Ex manuscriptis Tolosanum, quod chartaceum est, primum innotuit, quod celeberrimi Jurisconsulti, JACOBUS CUJACIUS & PETRUS FABER, unus post alterum possederunt. Hi qui quantique viri fuerint, ex THUANO operæ pretium est intelligere. Is *Historiarum* L. CXXIII. de illis litteris mandavit: „Petrus Faber ad clarum familiæ in novempopulonia decus „probissimos mores & singularem antiquitatis omnisque divini & humani „juris cognitionem attulit & doctissimis scriptis præceptoris sui Jacobi Cu„jacii vestigiis insistens testatam ad posteritatem fecit, postquam amplissi„mis togæ honoribus defunctus est & principem in senatu tolosano locum „postremo totum triennium tenuit, sexagenario major ad Deum migravit„ Iste CUJACIUS primus fuisse videtur, qui ALEXIADEM luci reddere voluerit, HOESCHELIUS enim anno MDCX in dedicatione editioni suæ præmissa scribit: „Ab annis quinquaginta hujus libri (ALE„XIADOS) editio exspectata fuit a doctis non semel expetita.„ Hæc quidem exspectatio doctos frustrata est, sed a CUJACIO excitata esse videtur, vel a discipulo & amico ejus FABRO, quorum HOESCHELIUS in præfatione ad lectorem mentionem fecit scribens: „Ex quindecim Ale„xiadis libris octo hic damus perpetuo fere lacunatos, quot & quales nimi„rum ex augustano autographo præsentare licuit, satius enim visum, rem „litterariam nobis hunc semissem debere, quam toto æternum carere. In„tegriorum & meliorum exemplarium domini, utinam invidiam non fe„rant, & luminibus nostris quamprimum obstruant. Præstantissimum „Fabrum,

„Fabrum, regium Tolosæ senatorem nominatim appellamus, apud quem „magni CUJACII codicem extare aiunt.„ CUJACIUS integrum codicem possedit, illumque FABRO moriens commisit, ut præstaret, quod ipsi præstare non licuit, hoc est, ALEXIADEM typis vulgaret. CUJACIUS id antea promisisse videtur, nam si ab anno MDCX retrogrediamur, quinquagesimus, de quo HOESCHELIUS scripsit, in annum MDLX. incidit, quo magni hic nominis juris professor jam in celebritate versatus est, cum FABER adhuc artium rudimenta posuerit, hic enim MDXL. ille contra MDXXII. natus fuit. HOESCHELIUS Fabrum obtestatur, ut hunc librum reipublicæ litterariæ non longius invideat. Sed hæc obtestatio inutilis & spe fructus cassa fuit, quia vir hic decem annis ante quam HOESCHELIUS illam conceperat, diem obiit supremum.

DAVID HOESCHELIUS augustanus igitur fuit, cui prima editio ALEXIADOS debetur, VIII. tantum priores libros complectens, quot codex bibliothecæ publicæ, quæ augustæ vindelicorum servatur, habet. Hanc anno MDCXVIII. prodiisse quidam prodiderunt, sed se aliosque fefellerunt, dedicatio enim pridie nonas Septembr. MDCX. scripta fuit. Præterea textum græcum solum reddit. Quid HOESCHELIUS in hac editione præstiterit, ipse in epistola dedicatoria ad MARCUM VELSERUM in republica litteraria non ignotum virum & JOA. JAC. REMBOLDUM scripta, his verbis narravit: „Nunc e vestra „bibliotheca eruti illi (octo libri) juris publici fiunt, in quibus partim „menda librarii tollendo, partim lacunas explendo, non nusquam etiam „notis quædam illustrando, quantum ingenii tenuitas est passa, temporis„que angustia, si quod operæ pretium candide judicaturis videbor fecisse,

 „laboris

„laboris non absque magni viri autoritate suscepti minus me pœnitebit.„ Non dubito, quin HOESCHELIUS plura promiserit, quam præstare potuit. Quo enim modo menda librarii emendare potuit aliorum codicum auxilio destitutus? Quomodo lacunas explere potuit, eodem subsidio carens? Ingenii vi & felicibus conjecturis potuit, sed nulla autoritate. Notæ ejus non adeo multæ, attamen alicujus pretii sunt. Qualiscunque vero illius opera fuerit, ideo tamen est æstimanda, quia PETRUM POSSINUM & ipsum tolosanum excitavit, ut novæ & completioris editionis curandæ consilium primo secum animo versare, deinde publicare instituerit. Ab initio res parum feliciter successit. HOESCHELII dictis impulsus codicem illum cujacieum, qui in manibus faberianæ gentis collocatus fuit, omni cura & diligentia inquisivit, sed sine fructu. Ipsum hac de re in epistola ad PETRUM SEGUIERIUM Franciæ cancellarium loquentem audiamus. „Jac. Cujacius, inquit, vir longe omnium ingenio, „juris scientia, linguarum notitia clarissimus, Alexiadis codicem nactus, le„git, suspexit, prædicavit. Denique quo nihil Annæ, nihil rei litterariæ „consulere opportunius potuit, viro illam ornatissimo eruditissimoque com„mendavit Petro Fabro, a quo editionem cum interpretatione latina con„junctam sperare ipsam oporteret. At o fallacem reconciliatæ cum sorte „adversa gratiæ fidem! recruduit brevi atrocior, quam antea fatorum in „Annam rigor: nunquam desperavimus de illa justius, quam ubi proxime „spem veneramus. Subtrahitur rebus humanis re infecta Faber. Exemplar „unicum Alexiadis ex ejus scriniis clam aversum, in nescio, quod bara„thrum, quasve latumias contruditur inexorabilis custodiæ: nisi potius „(quod verisimiliter alii rentur) casu quodam infesto absumtum est funditus.„

Post-

Poſtquam POSSINUS Cujacii codicem diu ſatis quæſiviſſet, nec inveniſſet, factum eſt, ut ſpem abjecerit ALEXIADOS edendæ, neque illam recuperaſſet unquam, niſi SEGUIERIUS, vir litterarum ſtudiis, ac regni adminiſtrandi prudentia æque pollens, illum de hac re non amplius cogitantem revocaſſet & ad hoc opus denuo aſſumendum exſtimulaſſet.

Hujus viri auctoritate hiſtoriæ byzantinæ ſcriptores præliis regiis in unum corpus collecti atque conſtipati fuere omiſſa ALEXIADE, cujus non niſi mancum & mutilum HOESCHELII exemplum extiterat, audiens igitur POSSINUM editionem ejus integriorem animo volviſſe, ipſi opem ſuam obtulit & cum ſpes cujaciei codicis in uſum adhibendi tota præciſa eſſet, circumſpexit de aliis ſubſidiis. Fuit tum temporis bibliotheca barberiniana Romæ ob manuſcriptorum codicum copiam celebratiſſima, igitur SEGUIERIUS cardinalem FRANCISCUM BARBERINUM ſummis precibus ſollicitavit, ut, ſi quem ALEXIADOS codicem haberet, illum ſuppeditaret, quo hujus libri editio accurata expediretur. Cardinalem ad hoc officium præſtandum paratiſſimum invenit. Alius codex in bibliotheca medicea Florentiæ latuit. Vir litterarum ſtudiis præclarus LUCAS HOLSTENIUS tum bibliothecæ barberinianæ præfuit. Hic utrumque codicem, barberinianum atque mediceum conferre ſuſcepit, ex quo novus codex conflatus, atque ad SEGUIERIUM, & ab hoc ad POSSINUM miſſus fuit. Is igitur denuo animum meliorem ad editionem ALEXIADOS cum verſione latina formandam applicavit, de quo ſuo propoſito in præfatione ita ſcribit: „principio ſic conſtitue„ram, duo eſſe præcipua, in quibus me elaborare oporteret, nam & fa„ciendum eſſe, ut græcum exemplar quam emendatiſſimum exiret, tum

„annitendum postea, ut, quæ ex eo exprimeretur latina versio, veram „auctoris sententiam rectissime assequeretur, planissimeque redderet.„ Nemo erit, qui hoc consilium non probaverit, sed audiamus, quid consilio ejus obstiterit, quo minus perfici potuerit. POSSINUS pergit narrando: „codex, qui ad manum erat unicus tumultuarie ex duobus mutilis con„gestus consutusque passim incertæ palamque interim mendosæ lectionis vo„cibus scatebat, lacunis ad hæc hiabat toto sparsis operis corpore, cujus „caput ipsum, hoc est elegantissima & libro dignissima præfatio Annæ de„siderabatur tota. — Clausula porro historiæ, postrema scilicet quintidecimi „pars libri, creberrimis fatiscens rimis, pertusi passim vetusta carie cento„nis, aut collabescentis ruinosæque maceriæ speciem habet„

Quam adversa, quamque infausta omnia accuratæ libri editioni comparandæ fuerint, videmus. Attamen animum non abjecit POSSINUS. Omnibus hisce difficultatibus prudenter & fortiter obviam ire instituit, nonnullas superavit, de quo lectores his verbis docet: „præfationem ex ex„cerptis augustanis, prout licuit, supplevi: Nævos sensum elegantiæ in „lectore magis interpellaturos, quam rerum gestarum cognitioni aut histo„riæ integritati quidquam subtracturos esse intellexi. An ideo desponde„rem animum editionisque consilium abjicerem? An quindecim Alexiadis „libros publicis invidendos desideriis & æternarum rursus addicendos te„nebrarum ergastulo censerem? Neutrum opinor quisquam æquus erudi„tusque suasisset, ne probasset quidem. Illa igitur mihi sententia necessa„rio reliqua facta est, qua decernerem: Contextum quidem græcum plane „intactum relinquere, ne manifestis quidem solicitandis mendis, quamdiu „veræ lectionis fundum non haberem majoris antiquitatis & autoritatis codi„cem;

„cem; totam vero induſtriam in elaboratione latinæ verſionis expromere, „qua, judicio, ſi quod eſſet, ac diligentia in ſubſidiorum deficientium lo„cum ſubrogandis, explendis hiatibus, corrigendis ex conjectura vitioſis „locis, modis denique omnibus aſſequi conarer, ut nitor primigenius operi „pulcherrimo, quoad per quinque ſeculorum ſqualorem & exitiabiles in„feſtiſſimorum omnis generis caſuum injurias liceret, hodierna editione „redderetur. En quid voluerim, quo ſtudium & conatum intenderim.„ Ex his intelligitur, quid ſtudio & induſtria POSSINI lucrati ſimus. Primo ANNÆ COMNENÆ præfationem, quæ in binis italicis codicibus deſiderata fuit; deinde verſionem, quæ hiatus expleat & loca vitioſa corrigat. Quod ſenſum attinet, jam monui, ejus verſionem non omnibus numeris abſolutam atque perfectam eſſe. POSSINUS Comnenæ eloquentiam latinitate ſua æquiparare voluit, quo factum eſt, ut verſio ejus verbis copioſior ſit archetypo & a ſenſu ejus nonnunquam recedat.

Ut appareat, me hic nihil affirmare, quod veritati non congruum ſit, id claris exemplis ob oculos poſitis docebo, eligam vero ex hiſtoria manichæorum loca quædam. ANNA Libr. XIV. de PAULO & JOANNE ſectæ manichaicæ reſtauratoribus narrat: οἱ τῆς ἀσεβείας τοῦ μανέντος ἐπισπασάμενοι ἄκρατον τοῖς ἀπ᾽ ἐκείνων μεταδεδώκασιν. ἠβουλόμην οὖν τὸ δόγμα τῶν μανιχαίων ἐπιδραμεῖν καὶ συνεσπειραμένως ἀναπτύξαι προσέτι σπουδάσαι τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἀθεωτάτων δογμάτων τούτων. Hæc POSSINUS interpretatus eſt: „Qui „præ cœteris impiis diſcipulis, deterrimi dogmatis merum venenum nul„lum miſtum emollitionis temperamento ex fæce ipſa peſtiferi fontis hau„ſiſſent & nomen & errorem in hos ſuos ſequaces ac poſteros propagave„rant. Equidem niſi me hiſtoriæ prætexendæ, quam inſtitui, cura evoca-

„ret, efferri me finerem impetu animi excurrere fubinde geftientis in refutationem execrabilium iftorum dogmatum.„ Qui hæc cum textu comparaverit, multa fuperflua inveniet, quæ auctori in mentem non venerunt, hic enim nihil de *emollitionis temperamento*, nihil de fæce *peftiferi fontis*, nihil de *nomine & errore*, nihil de *cura fcribentis*, nihil de *impetu animi excurrere fubinde cupientis*, immifcuit, fed fi verba & mentem ejus fequamur, hæc dicit: *Qui Manetis impietatis veneno imbuti id in pofteros fuos transfuderunt. Vellem igitur manichæorum dogma percurrere & difcerptim percutere & everfioni atheifticorum dogmatum ejus ftudere.* Lectoribus non ingratum, neque inutile erit, fi eos paucis docuero, quare Sectarii, de quibus fermo eft, dogmata atheiftica foviffe dicantur. Hujus fententiæ fundamentum eft, quod Deum, quem univerfi architectum & rerum omnium moderatorem fufpicimus & colimus, illi mundi hujus neque auctorem neque rectorem effe contenderint, & quamvis vocibus *Patris*, *Filii & Spiritus Sancti* ufi fint, tamen id non eo fenfu fecerint, quo catholici, per *Patrem* enim rerum invifibilium feu fpiritualium fontem & fcaturiginem, per *Filium* divinæ naturæ particulam hominibus communicatam, & in JESU Nazareno fingulariter præeminentem, & per *Spiritum S.* vim divinam intellexerunt. *Satanaelem* porro, qui fpiritus ille rebellis, e cœli throno dejectus eft, ipfo λόγῳ majorem & præftantiorem fuiffe ftatuerunt. Quis mirabitur, hæc a catholicis a ratione aliena & atheiftica habita fuiffe? Hoc folum meminerint lectores, hos homines non alio fenfu atheos vocandos effe, quam quo PARACELSUS, BOEHMIUS gœrlitienfis, DIPPELIUS & alii noftri temporis myfticarum doctrinarum fautores & cultores athei dicti fuerunt, imo ipfe *Theologiæ germanicæ* auctor., quem noftri theologi tantopere commendarunt,

runt, hoc sensu atheus habendus esset. Si illos fanaticos appellare velimus, non errare, neque iis injuriam facere dici possemus, nam visionibus, apparitionibus & internis commotionibus multum tribuere.

Non tamen omnes in eandem sententiam iverunt, sed diversa secuti sunt, quæ omnium sectarum sors est, multos idem sentire, idem credere, idem docere difficile, quid quod? pro ut ingenium humanum est, impossibile videtur. De dissensu horum hæreticorum ANNA eodem libro prodit: *καὶ ἦν ὡς ἔτος γε φᾶναι, κακῶν ἁπάντων μισγάγκειαι· καὶ τὰ μὲν δόγματα διεφώνουν, συνεφώνουν δὲ ταῖς ἀποστασίαις, οἱ ἄλλοι τοῖς μανιχαίοις*, quæ in Possiniana versione ita redduntur: „Et inquinatissimarum sordium prono undi-„que fluxu corrivatarum fœdissima in imo commixtio, hæresium colluvione „diversarum, dogmatibus dissonis, contumacia concordi, unam in com-„munem velut cloacam restagnante rebellis impietatis.„ Ego vero simpliciter expono: *Et fuit, uti videtur, malorum omnium colluvies; in dogmatibus quidem dissentiebant, sed in defectionibus conveniebant, ut alii, manichæis.* De Trimontio loquitur Thraciæ urbe, quæ etiam Philippipolis vocata fuit, & in quam hæretici, tanquam in arcem aliquam, confugerunt, quo factum est, ut numerum catholicorum in hac urbe longe superaverint, & uti solet, ubi adversarii multitudine præstant, vexaverint, confugerunt autem huc ex diversis imperii partibus, alii paucioribus & minoribus erroribus implicati fuerunt, quod eodem tempore ecclesia latina experta est in CATHARIS & HENRICIANIS, qui pontificem romanum ejusque cœtum totis viribus oppugnarunt, sed ob dissensionem in dogmatibus ita adversus se ipsos infensi fuere, ut quandoque se communi hosti prodiderint, quod Coloniæ agrippinæ factum esse legitur. Idem de philippipolitanis

COM-

COMNENA fcribit, diffenfiffe illos in doctrinis fuis, fed inimicitia erga catholicos & defectione ab illis inter fe conveniffe. In fequentibus converfionem quorundam manichæorum narrat: πολλοὶ μὲν οὖν τηνικαῦτα τῶν μανιχαίων, μηδὲ διστάζοντες ὅλως προσήεσαν τοῖς ἱερεῦσιν· ἐξομολογούμενοι τὰς σφῶν ἁμαρτίας καὶ τοῦ θείου φωτίσματος ἐπιτυγχάνοντες. Ultima hæc verba POSSINUS interpretatus eft. „Et divini baptismatis participes facti funt.„ Cum potius interpretanda fint: *Et divino lumine illuftrati fuerunt*, nempe ope facerdotum orthodoxorum, qui eos ex S. Scriptura meliora & faniora docuerunt. Ratio, cur ita exponendum effe duco, eft, quia ftatim fequitur: τούτων οἱ πλείους πειθόμενοι τοῦ θείου μετέχον βαπτίσματος, *illorum plures in meliorem fententiam pertracti divini baptismatis participes facti funt.* Manichæi & omnes, qui ex illorum cœtu pullularunt hæretici, baptifmum, qui cum aqua fit, fpreverunt, dicentes, illum effe baptifmum Joannis, non Chrifti, qui igne & Spiritu S. baptizet, quam ob caufam impofitione manuum ufi funt loco baptifmi, eumque baptifmum Spiritus S. appellarunt; quod fi hærefi relicta fe ecclefiæ catholicæ adjunxiffent, uti Philippipoli multi ALEXII imperatoris, apoftoli vice in hac urbe fungentis, perfuafionibus permoti fecerunt, facro lavamine initiandi fuerunt. Inter has Sectas hoc tempore caput extulerunt BOGOMILI, qui Conftantinopolin, BASILIO quodam auctore & principe, valde afflixerunt. De his libro XV. fcriptum legimus: ἐλάνθανε δὲ δεινότατον γὰρ τὸ Βογομίλων γένος ἀρετὴν· ὑποκρίνασθαι καὶ τρίχα μὲν κοσμικὴν οὐκ ἂν ἴδοις Βογομιλίζουσαν, κέκρυπται δὲ τὸ κακὸν ὑπὸ τὸν μανδύαν καὶ τὸ κουκούλιον, καὶ ἐσκυθρώπακεν ὁ Βογόμιλος καὶ μέχρι ῥινὸς σκέπεται καὶ κεκυφὼς βαδίζει καὶ ὑποψιθυρίζει τὸ στόμα, τἄνδοθεν δὲ λύκος ἐστὶν ἀκάθεκτος. Hoc POSSINUS transtulit: „fub cinere muffavit, fqualorem enim religiofæ „aufteri-

„aufteritatis ac pœnitentiæ genus imprimis iftud affectat, in eaque fimulationis vafritie palmam obtinet. Itaque non facile videas aliquem ex comatis iftis more feculari ad Bogomilorum fectam adhærefcere, mantelo ac „cuculio longe fefe libentius hæc peftis abfcondit, fereque triftium genere „nafo tenus opertorum, demiffo capite incedentium ac inter eundum nefcio, „quæ vota precesve arcano fub lingua murmure fufurrantium, homo bogomilus eft, fub ifta mihi fpecie lupinam intus obtegens rabiem.„ Ego vero mentem auctoris ita exprimendam puto: *Latuit autem peffimum Bogomilorum genus virtutem fimulans, ut capillum mundano modo ornatum non videres inter Bogomilos, malum fub mantelo & cuculio latet, tetro vultu eft Bogomilus & nafo tenus abfconditur, oculis in terram verfis ingreditur, ore murmurans, intus vero lupus non confpicuus.* Quod rem ipfam attinet, hæc de PERFECTIS Bogomilorum intelligenda funt, qui fe habitu monachorum involverunt, quo facilius latere poffent, vultum triftem & dejectum gerentes, precesque, quo ftarent, quoque vaderent, muffitantes, quare etiam *ευχίται* h. e. *precantes* vocati funt. Vocem MASSALIANI idem fignificare auctor eft JACOB TOLLIUS. Hoc notum eft, quod precatio Turcis SALA dicatur. PERFECTI autem fuere, qui fectæ toti dediti fuerunt, quoad dogmata, quoad mores. Ab his diftincti fuerunt CREDENTES feu qui fectæ illorum ftudio tenebantur inter catholicos adhuc verfantes. Hæc diftinctio apud ALBIGENSES quoque in ufu fuit. ANNA de Bafilio ifto, fectæ capite, loquens fcribit: *τὴν θεολογίαν ἡμῖν παρεβλέψατο καὶ τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν ἐφαύλισε. καὶ τοὺς ναοὺς οἴμοι τοὺς ἱεροὺς ναοὺς δαιμόνων ὠνόμαζε. καὶ τὸ τελούμενον παρ᾽ ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ πρώτου καὶ ἀρχιερέως καὶ θύματος παρὰ φαῦλον ἔθετο καὶ ἐλογίσατο*, quæ a POSSINO ita interpretata leguntur:

 „Divinam

„Divinam Chrifti naturam creditam a nobis traducebat impius & humani-
„tatem ipfam incarnati verbi, nihil verum extitiffe, fed merum duntaxat
„fpectrum phantaftici corporis garriebat vefanus nebulo. Quin etiam
„templa, heu mihi! facra templa phana dæmonum prophanus appellabat.
„Et quod legitimis ceremoniis rite confecrari ac fieri apud nos folent cor-
„pus & fanguis, qui primus pontifex idem fuit & victima, afpernabatur
„confuetudinem religiofam & reprobabilem revocandamque cenfebat. „ Interpres hic non folum alienas voces, quæ in textu non reperiuntur, intrufit, fed etiam mentem fcriptoris theologiam Bogomilorum exponentis mutavit. ANNA de phantaftico Chrifti corpore ne verbum quidem profert & BASILIUS huic parti non adhæfiffe videtur, quæ Chriftum corpus e cœlo fecum tuliffe finxit, potius fibi perfuafum habuit, foterem noftrum hominem fuiffe corpus habentem eadem lege, qua reliqui homines, conftructum, præ cæteris vero hominibus divinis dotibus donatum fuiffe. Verba ANNÆ itaque reddenda funt: *Theologiam noftram contemfit, Totam œconomiam imaginatione deceptus* (aliter) *finxit. Heu! facra templa dæmonum templa nominavit. Confecratum pro nobis corpus & fanguinem primi & pontificis & facrificii inter nugas habuit & reputavit.* Plura exempla non dabo. Lectores ex hifce fatis cognofcent, quanti poffiniana verfio ALEXIADIS habenda fit. Si ftilum ftupeant, verum tamen & genuinum fenfum quandoque defiderabunt.

POSSINUS non folum in verfione, fed etiam in aliis rebus lectorem ALEXIADOS adjuvantibus induftriam fuam collocavit, quæ ex latino titulo intelligi poffunt. Titulus eft: ANNÆ COMNENÆ *Porphyrogenitæ cæfariffæ* ALEXIAS, *five de rebus ab* ALEXIO *imperatore vel*

ejus

ejus tempore gestis libri quindecim e Bibliotheca barbarina nunc primum editi & a PETRO POSSINO *societate Jesu Presbytero latina interpretatione, glossario & notis illustrati, e quibus glossarium nunc datur, notæ mox opportunius edentur, una cum* SINNAMO *continuatore* ANNÆ *& aliis quibusdam ad* ALEXIADEM *spectantibus. Accesserunt præfationes ac notæ* DAVIDIS HOESCHELII *augustani.* Cum hoc titulo conferri debent, quæ auctor ejus præfationi subjecit suæ. „Cognoscere poteris quædam e glossario, „longe plura e notis, quorum illud nunc damus, has retinere adhuc co„gimur, paulo post cum tibi grato publiceque utili auctuario reddendas. „Quando nimirum Annæ nostræ, quam modo solam emittimus, sua unius „ornatam majestate, comitatum addemus proprium, justo brevi edendo „volumine, quo cæsarissæ primum vita ipsius e veteribus collecta monu„mentis exhibebitur. Alexii deinde panegyricus, ipsi coram a Theophy„lacto dictus, Alexiadis totius elegans compendium addetur. Subjicietur „abacus chronologicus certo digerens ordine rés omnes quindecim Ale„xiados libris expositas. Postremo iidem ipsi libri quindecim, partim uni„versi recensebuntur ope codicis optimi, cujus recentissime nobis inopina„ta ostentata spes est, partim in locis obscurioribus, collatione aliorum „scriptorum & cætera ejus generis accuratione pro captus ac tenuitatis „nostræ modulo illustrabuntur.„ Quod *Glossarium* attinet, illud summo studio elaboratum est ALEXIADOS libris subjunctum, voces rariores ac difficiliores explicat. Illud sequuntur duæ HOESCHELII præfationes perbreves una cum LATINORUM aliquot de ALEXIO COMNENO testimoniis. Hoc excipiunt ejusdem HOESCHELII notæ, quæ partim exigeticæ, partim historicæ, sed paucæ sunt, in VIII priores

 tantum

tantum libros, quia codex auguftanus, quem folum habuit, plures non complexus eft. Ad finem operis index rerum memorabilium magna cum diligentia concinnatus reperitur. POSSINUS porro notas in ALEXIADEM una cum commentariis de rebus geftis fub JOANNE & MICHAELE COMNENIS, patre & filio, quorum alter frater germanus ANNÆ, alter vero ex fratre nepos fuit, a SINNAMO feu ut rectius dicitur CINNAMO confcriptis edendas promifit, fed neutrum præftitit, neque CINNAMI libros hiftoriarum, neque notas in ALEXIADEM publicavit. Contra novendecim poft poffinianam ALEXIADOS editionem annis ex eadem typographia regia, eadem fere forma, certe eodem fplendore JOANNIS CINNAMI libri fex gr. & lat. opera CAROLI DU-FRESNE, viri de litteris optime meriti prodierunt, qui huic volumini notas in Alexiadem hiftoricas & philologicas a fe elaboratas adjunxit. - In præfatione honeftam POSSINI mentionem facit, ejus ftudium in COMNENÆ hiftoriam laudans, fed ne verbum quidem addit, cur ipfe & non POSSINUS has notas elaboraverit, quod eo magis facere debuiffet, quia POSSINUS tum, imo longis adhuc poft annis aura vitali ufus eft. Non poffum non, quin hoc loco παρέργημα ELIÆ DUPINII notem, qui in *Bibliotheca fua* T. IX. de ANNA COMNENA agens CINNAMI hiftoriam cum ALEXIADE commutavit, fcribens: * „editionem poffinianam mox fecuta eft illa, quam Carolus Du-Fresne notis additis accuravit.„ Non melior fortuna reliquis laboribus a POSSINO promiffis, *Theophylacti panegyrico & Abaco chronologico*

* Cette edition (d'Alexiade) a été fuivie de celle de Mr. du Cange, qui l'a ornée de favantes notes.

logico aſpiravit. Nullus librorum illorum lucem aſpexit. Utinam codex ille optimus, cujus ope ALEXIADEM denuo recenſere promiſit, alicubi extaret! extat quidem, ſed quo loco & quibus cuſtodibus neſcitur. De hoc poſteà pluribus agam. Alius adhuc eſt codex, qui laudatur, ſed qui æque latet, denſioribus adhuc tenebris obrutus, ac ille cujus mentio facta eſt. ALBERTUS FABRITIUS in *Bibliotheca græca* * prodidit: „JA-„COBUM FRIDERICUM GRONOVIUM an. 1643. ſcripſiſſe, ſe „habere Alexiadem Annæ Comnenæ triplici ampliorem, quam eam Hœſche-„lius ediderit.„ Fateor hoc ænigma eſſe, quod œdippo opus haberet, ut explicaretur. His enim verbis comprehenſum eſſe video, Gronovium ALEXIADEM habuiſſe, quæ plures, quam XXIV. libros comprehenderet. BODINUS XX. eſſe memoravit. ** Sine dubio uterque, GRONOVIUS *** & BODINUS magno errorum fluctu volutarunt de Alexiade ſcribentes. Ipſe liber decimus quintus finem operis indicat.

Hactenus de tribus egi codicibus, qui in notis bibliothecis, auguſtana, barberiana, quam vaticanum ſibi vindicavit, & florentina, extant, & de aliis duobus, qui periiſſe videntur. Editiones typis impreſſas duas recenſui, hœſchelianam & poſſinianam. Hiſce adjungenda eſt tertia, quam extare per longas ambages ductus cognovi, Vir litteratiſſimus JOAN. LAUR. MOS-

* T. VI. p. 392.

** De *Methodo hiſtoriarum* L. X.

*** JO. FR. *Gronovium* in animo habuiſſe Alexiadis editionem procurare, ex verbis *Jac. Gronovii* filii ejus intelligo, qui in præf. ad librum *de Seſtertiis* de patre ſuo ſcribit: non ægre vidit interceptam, & a ſe averſam, quam ſibi deſponderat, *Annam Comnenam* ſc. a Poſſino.

MOSHEMIUS in *Institutionibus historiæ ecclesiasticæ* * provocavit ad ALEXIADEM ANNÆ COMNENÆ editionis venetæ, quod me in cogitationem induxit, esse hanc novam editionem, quæ facilius comparari possit, quam parisina illa POSSINI. Hac spe commotus Venetias scripsi, ut quid in hac re certum sit, cognoscerem. Mox ex litteris responsoriis comperi, hanc editionem, *magno corpori historiæ byzantinæ*, Tomo ejus XI. infusam & secundum editionem parisinam adjectis CAROLI DU-FRESNE notis descriptam esse, ut neque in textu, neque in versione quicquam mutatum vel emendatum fuerit. Hæc igitur editio incommodior est parisina, quia sine reliquis partibus corporis istius historici seorsim non venit. Supra addixi, me quidquam additurum esse de codice, cujus POSSINUS editione parisina perfecta mentionem fecit, secundum illum ALEXIADEM se denuo recensiturum esse promittens. Quantum augurari possum, hic idem est codex, quem diu in urbe patria, Tolosæ, frustra quæsivit, quique tandem non speranti oblatus fuit, quod ipse commemorat in præfatione ad NICEPHORI CÆSARIS BRYENNII, *commentarios de rebus byzantinis*, quos MDCLXI. ex eadem Typographia regia gr. & lat. emisit: „vivit Tolosæ, inquit . . . . . V. C. ANTONIUS DADINUS ALTASERRA . . . . . Juris utriusque regius professor. Is ex „me, quicum amicissime vivebat, cum sæpius confabulando cognovisset, „quanto desiderio tenerer antiquissimi codicis Alexiados Annæ Comnenæ, „quem a Jacobo Cujacio principe Juris consultorum ad spem editionis olim „traditum viro nobilissimo & eruditissimo Petro Fabro Sanioriano, esse ad„huc Tolosæ, magna opinio erat, sed cujus in manu quave in domo esset, „frustra

* p. 482.

„fruſtra erat eatenus quæſitum. Cum, inquam, iſtius meæ curæ conſcius „& propter amicitiam particeps eſſet, forte illi contigit, non modo in no„titiam ejus hominis venire, penes quem is theſaurus aſſervabatur, ſed & „tantam ab eo inire gratiam, ut negare ipſi nihil poſſet. Impetrata igitur „in paucos dies optatiſſimi codicis uſura cupidiſſime advolavit ad me ac to„tum inopinatiſſimo gaudio perfudit. Liber erat e charta lintea perantiquus „& manus transmarinæ, quem ſtatim evolvens avidiſſime, in eo reperi „libros quindecim Alexiados Annæ integros, nec paucis locis ab eo exem„plari, unde noſtra jam tum prodierat editio, diverſos. Præfatio, quam „ex hœſchelianis excerptis ſumſimus, deerat. . . . . „ Lectores ignorare nolo, POSSINUM in eodem volumine Alexiados libris junctos inveniſſe, NICEPHORI BRYENNII, quos commemoravi, commentarios, eosque deſcripſiſſe & edidiſſe. Poſtquam igitur curarum & lucubrationum ſuarum in hac editione collocatarum rationem expoſuiſſet, pergit de codice iſto narrando. . . . „Brevi exſcripſimus opus illud totum & priusquam exiiſ„ſet præſcripta dies, cum fide ac gratiis debitis, commodatum archetypum „codicem, clariſſimo & officioſiſſimo viro reddidi. Contigit deinde uſus „liberior codicis ejusdem; inſigni & hoc loco memorari digno beneficio „incomparabilis & longe ſupra vulgarem modum prædicandi viri. Guiliel„mus etenim Pugetius Senatus Toloſani lumen ingens, paucis poſt illa, „quæ modo retuli, menſibus convenit me & iſto ipſo, quem quaſi furtim „antea videram, manuſcripto libro de famuli affectantis manu ſumto: En „hunc, inquit, codicem, quia tibi utilem & deſideratum intellexi, mea „pecunia redemtum do tibi donoque, ut tuus quam optimo jure ſit. Tanta „vis generoſiſſimæ humanitatis in illo cæteris æque omnibus virtutibus & „præ-

„præclaris dotibus ad miraculum exculto heroe fuit. Cujus hac mire opportuna liberalitate mihi commoditas abundavit conferendæ jam editæ Alexiadis cum illa manu antiqua descripto ejus exemplari, & ex eo collatione non modo lacunas editionis explendi omnes, sed diversas quoque lectiones facile bis mille in libri mei ora notandi. Atque ut nullam tam benevoli officii gratiam omittam, nec illud celabo, summum illum virum in conscientia meriti tanti tali mecum verecundia egisse, ut, cum incidisset illi necessitas quædam revisendi, quem donaverat, codicis, non sustinuerit, me tum absente, illum e nostro, ubi reliqueram, tolosano collegio reposcere, nisi prius me officiosissimis litteris rogato, ut ejus brevem usuram postea restituendi, sibi concederem. Quare viderint, qui post acerbissimum mox secutum illius immortalitate dignissimi viri funus librum istum inter ejus κειμήλια repertum hæreditaria possessione rite occupasse videri volunt, quo jure rem detineant manifeste alienam, quippe legitima donatione inter vivos ac testatissimos τοῦ μακαρίτου quondam ejus beneficentia certissime translatam in jus nostrum, de quo utique nihil cedimus.„

O verum dictum! *fata non observant ordinem.* Ex CUJACII tempore notum fuit, Tolosæ esse pervetustum codicem, ALEXIADOS libros complectentem. Hoc non inquilini solum sciverunt, sed etiam exteri. POSSINUS laudabili concilio excitatus hunc codicem detegere voluit, quo illo ad integram & exactam editionem hujus libri promovendam uti possit. Archiepiscopus tolosanus CARÖLUS de Montchal omni adhibita diligentia eum adjuvit, quam ob causam in dedicatione ALEXIADOS insigni laude ab ipso ornatus fuit. Tandem SEGUIERII, cancellarii francici auctoritas accessit, qui POSSINO necessitatem ALEXIDOS evul-

evulgandæ impofuit. Ipfum igitur propofitum, confenfus Præfulis tolofani, & auctoritas præpotentiffimi viri in aula verfantis, a quo fumma regni magnam partem pependit, poffefforem exftimulare debuiffent, ut codicem fuum ad ufum publicum lubens offerret, fed hic pifce mutior fuit, librum chartaceum manufcriptum claufum & ab omnium oculis remotum tenuit, ut ipfe POSSINUS eum cafu quodam infefto funditus abfumtum effe putaverit. ALEXIADEM absque hoc fubfidio evulgavit. Aliquot annis poft ALTESERRÆ ftudio & diligentia idem hic defideratiffimus codex ex tenebris protrahitur, & POSSINO commodatur, qui non folum ANNÆ COMNENÆ, fed etiam mariti ejus Nicephori BRYENNII libros in illo reperit, Bryennii hiftoriam defcripfit & ex Alexiadis libris editionis fuæ lacunas fupplevit ac diverfas lectiones bis mille in ora notavit.

GUILIELMUS PUGETIUS nobilis tolofanus fuit, qui confilio, quo foli avari urgentur, thefaurum fuum abfcondendi abjecto, illum protulit & primo ejus ufuram POSSINO fecit, deinde liberaliffime eum illi muneri dedit. Ab hoc in Bibliothecam patrum e focietate Jefu Tolofæ venit. Jam in luce verfatus eft, jam eruditorum ufui fervari videbatur. Sed proh rerum viciffitudinem & fortunæ inconftantiam! poft brevem lucis ufum nox illum iterum invafit, iterum craffis tenebris circumfufus ac occultatus eft, ut eum inveftigare vix quisquam geftierit. PURGETIUM liberalitatis fuæ pœnituiffe videtur, codicem a patribus repetiit, eum mutuum accepturus, fed moriens illum hæredibus fuis reliquit. POSSINUS jus fasque provocavit. Sed quis nobis dixerit, ubi thefaurus ifte jam cuftodiatur? Fortunam laudemus ac celebremus, quod exemplar poffinianum notis & emendationibus ex optimo illo codice factis exornatum

& illuſtratum ab hæredibus abripi non potuerit. Hoc in tutela patrum e ſocietate Jeſu, qui Toloſæ ſunt, eſſe confido.

Quæ hactenus de ALEXIADE commemoravi, in eum finem feci, ut hiſtoriæ ſtudioſorum multum intereſſe docerem, quo hic liber denuo typis deſcriptus edatur. Quæ de ALEXIADE dixi, etiam de BRYENNII & CINNAMI aliorumque hiſtoriæ byzantinæ ſcriptorum libris dicta volo. Hi fontes putandi ſunt, ex quibus hiſtoriarum rivuli deduci debent. Latini ſcriptores a multis leguntur, ſed quæ ab illis narrantur, a græcis lucem accipere poſſunt, ut omnibus inter ſe comparatis de rerum geſtarum veritate certius judicare poſſimus. Et græci & latini partium ſtudiis corrupti fuere. Eo magis opus eſt, ut utrique legantur, conferantur & æqua lance ponderentur. Græci præterea ſingularia illorum imperium, religionem & mores concernentia complectuntur, quæ latini aut ſilentio prætereunt, aut male intellecta proponunt. Ut autem græci libri legi poſſint, neceſſe eſt, ut modo & forma evulgentur, quo ab hiſtoriarum cultoribus comparari poſſint. Ab ALEXIADE ob rerum in illa comprehenſarum dignitatem & ſtyli gravitatem amœnitatemque initium faciendum eſſe exiſtimo, quo lectores rerum græcarum cognoſcendarum amore & ſtudio capiantur. Utinam mihi tam felici eſſe contingeret, ut vir græcarum litterarum, æque ac hiſtoriarum peritus mea opera excitatus laborem hunc ſuſciperet! ut igitur non modo excitem, ſed etiam perſuadeam, conſilia proponam, quibus talis adjuvari poſſit. Primo editor, ut textus græci exactam & a mendis purgatam lectionem exhibeat, curet. Quo hoc præſtare poſſit, forte impenſis, certe virorum auctoritate multum pollentium auxilio illi opus erit, nam exemplar illud, in cujus ora POSSINUS

bis

bis mille variantes lectiones scripsit, ad manus habeat, necesse est. Si vero ipsum illum codicem, quem CUJACIUS primo, deinde PURGETIUS in potestate sua habuit, detegere & usui suo vindicare posset; sibi & reipublicæ litterariæ optime consulere par esset, nam propriis oculis videret, quid corrigendum emendandumve esset. Quod si fieri non potest, ut codicem istum in manus suas redigat, POSSINI lectiones & emendationes impetrare studeat, quo illis uti & textum secundum illas corrigere possit. Textus possinianæ editionis ita comparatus est, ut, qui græcas litteras didicerit, facile intelligat, illum mendosum esse & menda propriis conjecturis, imo vero quandoque non conjecturis, sed certis judiciis ex grammatica, syntaxique & cum aliis scriptoribus comparatione firmatis corrigi posse. Ita HOESCHELIUS in notis suis multa correxit. Deinde versio pura & fidelis requiritur. Quid in POSSINIANA desideretur, jamjam exposui. Meo igitur judicio nova versio latina instituenda est, & editor in id incumbat, ut talem faciat, quæ sensum auctoris clare, concinne & genuine exprimat, quo mentem & cogitationes ejus & non translatoris percipiamus. Editor igitur utriusque linguæ & historiæ peritus sit, ut ipse prius intelligat, quid narretur, dein illud iterum aliis narrare possit. Notas, quas HOESCHELIUS & DU-FRESNE elaborarunt & publicarunt, sub textu collocari consultius erit, quam eas seorsim impressas post textum exhiberi. Si novas animadversiones facere libuerit, occasionem inveniet eas cumulandi, notas historicas præcessorum suorum emendando & illustrando, suasque lectiones confirmando. Pars historiæ theologica, seu res hæreticorum illius temporis comprehendens postulat, ut singulari diligentia explicetur, ne lectores in errores inducantur,

tur, quod ex paucis illis obſervationibus, quas diſſertationi huic immiſcui, patebit. Tandem dedicationes præfationesque HOESCHELII & POSSINI vel integræ recudi poſſunt, vel editor introductionem hiſtorico-criticam elaboret, cui, quæ viri iſti de ALEXIADE bene meriti in uſum publicum effecerunt, inſeri poſſint. Si quis in patria noſtra, quæ viris græce doctis dives eſt, ut non paucos nominibus ſuis appellare poſſem, ſi animus ab omni adulatione alienus id pateretur, hunc laborem, hanc curam ſuſcipere velit, HEIDEGGERUS & Socii, librarii tigurini, qui græcis latinisque litteris inſtructiſſimi ſunt, ipſi & officinam & nitidam ac correctam editionem faciendi animum offerunt. Iidem viri ſua & litterarum commoda augendi cupidi mihi aperuerunt, ſi quis inveniendus ſit, qui accuratam, verſionem ALEXIADOS & aliarum hiſtoriarum byzantinarum germanicam facere & poſſit & velit, ſe impreſſionem ſuis ſumtibus curaturos eſſe, ut hiſtoriarum cultores, qui non niſi germanica legunt, ſua opera adjuvarentur. Valete Lectores & mea conſilia plauſu & ſtudio veſtro adjuvate!

